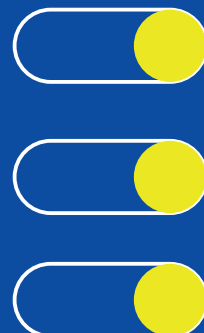

Evropska komisija

DRŽAVLJANSTVO EU

PRAVICE IN PRILOŽNOSTI

KAZALO

KAJ DELA DRŽAVLJANSTVO EU EDINSTVENO

Kot državljan EU uživaš pravice, ki se razlikujejo od pravic, ki jih imaš kot državljan države članice EU.

03

SKUPNE VREDNOTE

EU temelji na skupnih vrednotah in državljan EU uživajo določene pravice, svoboščine in zaščito.

04

DRŽAVLJANSTVO EU: PRAVICE, KI JIH LAHKO UPORABIŠ

Pravice, ki jih imaš kot državljan EU, ti lahko odprejo povsem nov svet možnosti.

06

OBLIKUJ SVOJO PRIHODNOST

Državljan EU so v središču Unije. Poskrbi, da bo tvoj glas slišan.

14

ZAŠČITA VSAK DAN

Življenje v EU ti omogoča tudi dostop do vrste ugodnosti, ki ti olajšajo življenje.

19

KAJ PA, ČE MOJE PRAVICE NISO BILE SPOŠTOVANE

Če meniš, da tvoje pravice niso bile spoštovane, lahko ukrepaš.

21

„Biti državljan EU odpira svet priložnosti. Vse od prostega potovanja po EU, dela v drugi državi članici ali pridobitve konzularne pomoči pri potovanju v tujino. V zadnjih 30 letih je na milijone Evropejcev uživalo konkretne ugodnosti iz državljanstva EU. Svoje mnenje so izrazili prek evropskih volitev in na lokalnih volitvah, tudi medtem ko živijo v drugi državi članici. Še naprej bomo spodbujali in krepili te pravice, saj tako krepimo našo Unijo, naše vrednote in evropski način življenja.”

Ursula von der Leyen,
predsednica Evropske komisije, 2023

KAJ DELA DRŽAVLJANSTVO EU EDINSTVENO?

Državljanstvo EU je edinstven koncept. Če si državljan ene od 27 držav članic EU, si samodejno tudi državljan EU. To ti omogoča, da uživaš nekatere pravice in ugodnosti, ki se razlikujejo od pravic, ki jih imaš kot državljan države članice EU. Še več, te pravice veljajo v vseh 27 državah članicah EU.

Kaj to pomeni v praksi? To na primer pomeni, da lahko živiš in delaš v drugi državi članici EU, ne da bi potreboval vizum, delovno dovoljenje ali dovoljenje za prebivanje. Državljanstvo EU pomeni tudi, da se lahko v primeru težav v kraju zunaj EU, kjer tvoja država članica EU nima veleposlaništva ali konzulata, za pomoč obrneš na drugo državo članico EU, ki je tam prisotna.

Državljanstvo EU pomeni tudi aktivno vlogo v demokratičnem procesu in oblikovanje pravil, ki veljajo po vsej EU. Voliš in kandidiraš lahko na občinskih volitvah in volitvah v Evropski parlament, tudi če živiš v drugi državi članici EU.

Državljanstvo EU lahko odpre svet različnih možnosti. V tej brošuri je predstavljeno vse, kar moraš vedeti o svojih pravicah, in pojasnjeno, kako jih lahko najbolje uporabljaš kot državljan EU.

Novi državljani EU

827 300

Leta 2021 je državljanstvo ene od držav članic EU pridobilo 827 300 oseb.

Od tistih, ki so pridobili državljanstvo države članice EU, jih je bilo 85% pred tem državljanov držav zunaj EU.

Vir: Eurostat

4,09 M

Poleg tega se je leta 2021 v EU rodilo 4,09 milijona otrok.

Vir: Eurostat

© Evropska komisija

„Državljanstvo EU leži v samem jedru evropskega projekta. Pravice in priložnosti, podeljene *vsem* državljanom *vseh* držav članic EU, so namenjene izboljšanju njihovih življenj in krepitvi skupnosti. Zato je pomembno, da državljani EU natančno vedo, katere pravice imajo in kako lahko te pravice uveljavljajo. Tako bomo oblikovali močnejšo Evropo za jutri.“

Didier Reynders,
Evropski komisar za pravosodje, 2023

Se počutiš državljana EU?

Skoraj 9 od 10 državljanov (87%) se strinja, da se počutijo državljani EU.

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Državljanji EU uživajo vrsto pravic*, ki dopolnjujejo pravice, ki jih uživajo kot državljani svoje države članice EU. Te so:

- ▶ **Ne sme se te diskriminirati** na podlagi tvoje narodnosti
- ▶ **Lahko se prosto giblješ in prebivaš** po vsej EU
- ▶ Na volitvah v Evropski parlament in na občinskih volitvah **lahko glasuješ in kandidiraš** tudi, ko se preseliš v drugo državo članico EU
- ▶ Ko si v državi zunaj EU, **uživaš konzularno zaščito**
- ▶ **Lahko sprožiš ali podpreš** evropsko državljansko pobudo in prosiš Evropsko komisijo, naj predlaga zakonodajo o vprašanju, ki je za tebe pomembno
- ▶ **Lahko nasloviš peticijo** na Evropski parlament in se pritožiš evropskemu varuhu človekovih pravic
- ▶ **Lahko kontaktiraš** katero koli institucijo EU **in prejmeš odgovor** v enem od uradnih jezikov EU.

*Na podlagi Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU)

SKUPNE VREDNOTE

Biti del EU ne pomeni samo živeti v eni od njenih držav članic. Gre za to, da si del deljene skupnosti, kjer vsi uživajo pravice, zaščito in priložnosti, ki opredeljujejo evropski način življenja, združen v raznolikosti.

To na primer pomeni zagotavljanje spoštovanja temeljnih pravic, kot so svoboda misli, vesti in vere, ter zagotavljanje enakih pravic za vse pred zakonom.

V skladu z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah ima vsakdo v EU pravico do enake obravnave, ne glede na spol, raso, barvo kože, etnično ali socialno poreklo, genetske značilnosti, jezik, vero ali prepričanje, politično ali drugo mnenje, pripadnost narodnostni manjšini, premoženje, rojstvo, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost. To je nekaj ključnih vrednot, na katerih temelji državljanstvo EU.

Spoštovanje do vseh

Člen 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU) določa vrednote, na katerih temelji EU in s tem državljanstvo EU:

„Unija temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin“. Te vrednote so skupne vsem državam članicam v družbi, ki jo označujejo pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških“.

Visoko cenjene vrednote EU

V raziskavi so državljani EU opredelili vrednote, ki so zanje najpomembnejše.

82%

Neodvisnost sodnikov

82%

Pravica do poštenega sojenja

81%

Svoboda misli, izražanja in vere

Ključne osebne vrednote

78%

Biti odgovoren za odločitve o svojem življenju

77%

Skrb za bližnje

Vir: Eurobarometer 508, 2021

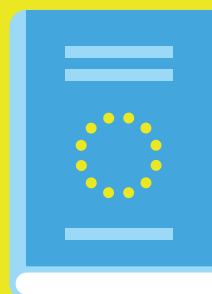

Temeljne pravice

Še eno pomembno besedilo, ki krepi državljanstvo EU, je Listina Evropske unije o temeljnih pravicah. Tukaj so poenotene osebne pravice in svoboščine, ki jih uživajo vsi v EU. Te pravice vključujejo človekovo dostojanstvo, pravico do svobode in varnosti, enakost pred zakonom, nediskriminacijo in pravice v zvezi s solidarnostjo z drugimi. Določa tudi posebne pravice za državljane EU.

Listina zagotavlja, da EU in države članice EU varujejo te pravice in svoboščine, ko izvajajo pravo EU. Skupaj s členom 2 PEU zagotavlja temelj vrednot, na katerih je osnovano in lahko uspeva državljanstvo EU.

LISTINA EVROPSKE UNIJE O TEMELJNIH PRAVICAH

Državljanstvo EU ti daje pravice, ki jih lahko uveljaviš za oblikovanje svojega življenja in v korist skupnosti. Omogoča ti na primer, da se svobodno giblješ in prebivaš v EU, če to želiš, zagotavlja, da ne boš diskriminiran na podlagi svoje narodnosti, in zavezuje institucije EU, da ti odgovorijo, če imaš vprašanje. Daje ti pravico, da glasuješ za svoje predstavnike v Evropskem parlamentu in sprožiš evropsko državljansko pobudo o vprašanju, ki se ti zdi zelo pomembno. Te pravice uživajo vsi državljani EU.

DRŽAVLJANSTVO EU: PRAVICE, KI JIH LAHKO UVELJAVIŠ

„To je trenutek, da pokažemo mladi generaciji, da lahko zgradimo celino, kjer si lahko to, kar si, ljubiš, kogar hočeš, in ciljaš tako visoko, kot želiš. Celino, ki je ponovno v harmoniji z naravo in vodilna na področju novih tehnologij. Celino, ki je združena v svobodi in miru. To je trenutek, da Evropa ponovno odgovori na klic zgodovine.“

Ursula von der Leyen,
predsednica Evropske komisije,
stanje v Uniji 2023

Boj proti vsem oblikam diskriminacije

Vsakdo ima pravico do enake obravnave in EU je sprejela ukrepe za boj proti diskriminaciji iz različnih razlogov. Pravo EU zlasti ščiti pred diskriminacijo na podlagi spola ter rasnega ali etničnega porekla na področju zaposlovanja, izobraževanja, dostopa do storitev, socialne zaščite in socialnih ugodnosti. Pravo EU prav tako prepoveduje diskriminacijo na podlagi vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti in spolne usmerjenosti na področju zaposlovanja. Poleg tega je bilo sprejetih več strategij za izgradnjo Unije enakosti.

Izvedi več o tem, kako EU

GRADI UNIJO ENAKOSTI

Zaščita pred diskriminacijo

Adam ima srednješolsko izobrazbo iz svoje izvorne države Poljske. Že od zgodnjega otroštva je sanjal o tem, da bi postal veterinar in študiral v tujini. Na univerzi po lastni izbiri – ki je v drugi državi članici EU – pa mora opraviti preizkus sposobnosti, da dokaže svoje kvalifikacije. Ta preizkus ne velja za državljane države, v katero se namerava preseliti.

Adam meni, da je to nepravilno in da je diskriminiran na podlagi svoje narodnosti. Svoj primer sproži pred Sodiščem Evropske unije, ki presodi, da je preizkus sposobnosti na tej podlagi res diskriminatoren. Končni rezultat je sprememba pravil. Adam lahko študira v tujini na univerzi po svoji izbiri pod enakimi pogoji kot državljani te države.

Ključna pravica iz državljanstva EU je zaščita pred diskriminacijo na podlagi tvoje narodnosti v primerih, ki spadajo v pravo EU. To je zapisano v Pogodbi o delovanju Evropske unije in členu 21 Listine o temeljnih pravicah. Načelo prepovedi diskriminacije zagotavlja pošteno obravnavo in enake možnosti za vse državljane EU, ne glede na državo članico EU, v kateri se nahajajo.

Tvoja pravica do selitve in življenja v tujini

José je španski razvijalec programske opreme, ki prejme ponudbo za sanjsko službo v Nemčiji. V Hamburg se lahko preseli, ne da bi potreboval vizum, delovno dovoljenje ali dovoljenje za prebivanje. Najti si mora le stanovanje in takoj lahko začne delati. Še več, on in njegovi družinski člani imajo dostop do lokalnega zdravstvenega sistema, njegovi otroci pa se lahko vpišejo v nemške šole. Družina uživa enake socialne ugodnosti kot nemški državljani, hkrati pa obdrži špansko državljanstvo.

Pogledi na prosto gibanje

90%

Približno 90% državljanov se strinja, da jim ta pravica osebno koristi.

80%

Več kot 80% državljanov se strinja, da svoboda gibanja koristi gospodarstvu.

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Kot državljan EU imaš pravico do prebivanja, dela, študija in prostega gibanja v državah članicah EU. To pomeni, da ne potrebuješ vizuma, delovnega dovoljenja ali dovoljenja za prebivanje. Tudi tvoji družinski člani imajo pravico, da te spremljajo ali se ti pridružijo, ne glede na njihovo državljanstvo. Od njih se lahko zahteva, da izpolnjujejo določene pogoje ali formalnosti.

Za bivanje v drugi državi članici EU več kot tri mesece lahko delavci EU in samozaposleni državljani EU tam prebivajo brez kakršnih koli drugih pogojev. Druge kategorije državljanov EU, kot so študentje ali ekonomsko neaktivni državljani, morajo izpolnjevati določene pogoje (na primer imeti morajo zdravstveno zavarovanje). Od državljanov se lahko zahteva, da izpolnjujejo upravne formalnosti, kot je registracija pri oblasteh.

PRAVICA DO PROSTEGA GIBANJA

PRAVICE DO PREBIVANJA

Pomoč v tujini

Antonia, malteška fotoreporterka, potuje po oddaljeni regiji v državi zunaj EU, kjer Malta nima veleposlaništva ali konzulata. Po izgubi potnega lista nujno potrebuje nadomestni dokument, da bi se lahko vrnila domov.

Po zaslugi pravice EU do konzularne zaščite lahko Antonia obišče španski konzulat, kjer prejme potno listino za vrnitev – enako pomoč, kot bi jo prejela, če bi bila španska državljanka. S to potno listino za vrnitev lahko odpotuje domov.

Podpora državljanom EU v tujini

93%

državljanov se strinja, da bi morale države članice EU tesno sodelovati, da bi pomagale državljanom EU, ki potrebujejo konzularno zaščito zunaj EU.

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Kot državljan EU imaš pravico, da zaprosiš za pomoč pri veleposlaništvu ali konzulatu katere koli države članice EU, ko si v državi zunaj EU, kjer tvoja država nima konzulata ali veleposlaništva, ali kadar ti ta konzulat ali veleposlaništvo ne moreta pomagati. Ta pravica EU je izraz solidarnosti EU, pri čemer države članice EU medsebojno pomagajo svojim državljanom v stiski.

Pravzaprav se lahko konzularna zaščita EU uporablja v različnih situacijah: če si aretiran ali pridržan, si žrtev kaznivega dejanja, imaš nesrečo ali hudo zbolíš, izgubiš potni list ali ti ga ukradejo ali pa potrebuješ pomoč pri vrnitvi domov v nujnih primerih.

KONZULARNA ZAŠČITA ZUNAJ EU

POTNA LISTINA EU ZA VRNITEV

Evropska državljanska pobuda

Peter, državljan EU iz Avstrije, ima družino v Belgiji, Španiji in Italiji. Ne mara vožnje na dolge razdalje in se poskuša izogniti letenju, kadar koli je to mogoče. Zato bi rad videl več evropskih ukrepov za spodbujanje uvedbe hitrih čezmejnih železniških prog, da bi bolje povezala evropska mesta.

Peter meni, da je ukrepanje na ravni EU ključnega pomena, da se to uresniči. Potem ko je izvedel za evropsko državljansko pobudo, se je odločil združiti skupino sedmih državljanov EU, ki živijo v sedmih državah članicah EU, da bi predložili svojo pobudo in Komisijo pozvali, naj predlaga zakonodajo za olajšanje čezmejnega železniškega prevoza.

Po skrbni oceni, da bi zagotovila, da izpolnjuje merila, je Komisija njihovo pobudo registrirala. Po registraciji je Peter lahko začel zbirati podpise za zbiranje podpore za svojo zamisel.

Evropska državljanska pobuda ti omogoča, da vplivaš na politiko EU. Če obstaja nekaj, do česar tudi ti gojiš močna prepričanja – in pod pogojem, da je to področje, kjer ima EU moč ukrepati –, lahko prav tako predložiš pobudo.

Upoštevati boš moral navodila po korakih in zagotoviti, da tvoja pobuda izpolnjuje določena merila. Ko je tvoja pobuda registrirana, moraš v 12 mesecih zbrati najmanj en milijon veljavnih podpisov (na spletu ali na fizičnem papirju) v vsaj sedmih državah EU. Če bo uspešna, se boš srečal s Komisijo, da bi razpravljal o svojih ciljih in imel priložnost, da svojo pobudo predstaviš na javni obravnavi v Evropskem parlamentu. Komisija je dolžna odgovoriti na tvojo pobudo in navesti, katere ukrepe bo sprejela.

Podpreš lahko tudi pobude drugih državljanov EU.

64%

državljanov EU je seznanjenih s pravico do sodelovanja v evropski državljanski pobudi,

pri čemer se seznanjenost giblje od dobrih 80% na Finskem in v Avstriji do manj kot 50% v Romuniji (49%), na Hrvaškem (48%), v Litvi (46%) in na Švedskem (39%).

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Vse, kar moraš vedeti o evropski državljanski pobudi, najdeš tukaj.

Tvoja pravica nasloviti peticijo na Evropski parlament

Ana je državljanka EU, ki živi v industrializiranem mestu. Reka, ki teče skozi njeno sosesko, je postala onesnažena zaradi strupenih odpadkov iz bližnje tovarne. Po tem, ko je izvedla nekaj preiskav, Ana meni, da se evropski okoljski predpisi ne izvajajo pravilno.

Ker je zaskrbljena zaradi situacije, izkoristi svojo pravico, da na Evropski parlament naslovi peticijo, in ga opozori na to vprašanje. Odbor za peticije Evropskega parlamenta prejme Anino peticijo, opravi lastno preiskavo in se lahko odloči, da bo ukrepal naprej.

Kot državljan ali rezident EU imaš pravico, da pri Evropskem parlamentu predložiš peticijo, ki je lahko pritožba ali zahteva. Odbor za peticije Parlamenta bo tvojo peticijo obravnaval, ti odgovoril in te obvestil o izidu.

Ta pravica ti omogoča, da se neposredno obrneš na Evropski parlament in izraziš pomisleke ali zahtevaš ukrepanje. Peticija se mora nanašati na vprašanje o področjih delovanja EU, ki vas neposredno zadeva.

Dodatne informacije najdeš tukaj:

PRAVICA DO PETICIJE

SPLETNI PORTAL ZA PETICIJE

Kdo lahko sproži peticijo?

- ▶▶ vsak državljan EU
- ▶▶ vsak, ki zakonito prebiva v državi članici EU
- ▶▶ vsako podjetje, organizacija ali združenje s sedežem v državi članici EU.

Kako to deluje?

- ▶▶ Vprašanje se mora uvrščati na področje delovanja EU
- ▶▶ Vprašanje mora neposredno vplivati na tebe
- ▶▶ Peticijo lahko oddaš posamezno ali kot skupina – ni minimalnega števila podpisov
- ▶▶ To lahko storiš na spletu ali po pošti.

Tvoja pravica, da se obrneš na varuha človekovih pravic

Sara je zahtevala dokumente o sestanku med institucijo EU in kmetijskim združenjem. Meni, da so institucije EU neustrezno obravnavale njeno zahtevo, saj ji ni bil omogočen popoln dostop do dokumentov, ki ga je zahtevala. V tej situaciji ima Sara tudi pravico do pritožbe pri evropskem varuhu človekovih pravic. Naloga varuha človekovih pravic je, da preiskuje pritožbe o nepravilnostih v institucijah EU.

Evropski varuh človekovih pravic je neodvisen in nepristranski organ, ki skrbi za odgovornost institucij in agencij EU ter spodbuja dobro upravljanje. Pomaga državljanom, podjetjem in organizacijam, ki menijo, da je na ravni EU prišlo do nepravilnosti.

Kot državljan se imaš pravico pritožiti pri evropskem varuhu človekovih pravic, če meniš, da je v kateri koli instituciji EU prišlo do nepravilnosti. To vključuje primere, kot so omejitve tvojega dostopa do dokumentov, ki jih hranijo institucije EU, morebitna etična vprašanja ali upravljanje sredstev EU. Pritožbo moraš vložiti v dveh letih od datuma, ko si izvedel za težavo.

Kdo se lahko obrne na evropskega varuha človekovih pravic?

Državljanji EU ali nevladne organizacije, združenja, podjetja, univerze in novinarji s sedežem v državi članici EU se lahko obrnejo na evropskega varuha človekovih pravic:

- ▶▶ S pritožbami v zvezi z institucijo, uradom ali agencijo EU
- ▶▶ O vprašanih nepravilnosti s strani institucije, urada ali agencije EU
- ▶▶ Če so že poskušali rešiti težavo z zadevnim organom EU
- ▶▶ Če vprašanje ni starejše od dveh let
- ▶▶ Kadar ni v teku noben pravni postopek.

EVROPSKI VARUH
ČLOVEKOVIH PRAVIC

VLOŽI PRITOŽBO

Dana je državljanka EU, ki je navdušena nad naravo in je tudi ljubiteljska čebelarka. Obrne se na Komisijo, da bi delila svoje poglede in se pozanimala o tem, kaj EU počne za zagotavljanje dobrobiti čebel.

Dana prejme odgovor v svojem jeziku, kar je njena pravica državljanke EU.

Tvoja pravica do odgovora

Kot državljan EU imaš pravico, da pišeš institucijam v katerem koli od 24 uradnih jezikov EU in da v istem jeziku prejmeš odgovor. Vse institucije vzdržujejo spletne registre, kjer lahko najdeš kontaktne podatke ter dostopaš do dokumentov in informacij, kar ti pomaga, da si obveščen o dogajanju v EU.

Komisija tudi redno pridobiva mnenja državljanov, ko razvija politiko in zakonodajo. Povratne informacije se upoštevajo, preden so predlogi dokončani in objavljeni na spletu.

Dodatne informacije najdeš tukaj:

STOPI V STIK Z EU

JAVNA POSVETOVANJA

JEZIKI EU

Informacije o dostopu

Tukaj so navedeni vsi institucionalni registri EU, do katerih lahko brezplačno dostopaš:

- ▶▶ Javni register dokumentov Sveta
- ▶▶ Register dokumentov Evropskega parlamenta
- ▶▶ Javni register dokumentov Evropske centralne banke
- ▶▶ Register dokumentov Evropske komisije
- ▶▶ Dostop do upravnih dokumentov Sodišča
- ▶▶ Javni register Evropske službe za zunanje delovanje
- ▶▶ Dostop do dokumentov Evropskega računskega sodišča.

Pregled registrov institucij EU najdete tukaj: https://ec-europa-eu.libguides.com/EU_sources/intro

Demokratske pravice so osrednji del državljanstva EU. Tvoj glas na volitvah v Evropski parlament zagotavlja, da se tvoj glas upošteva, ko se obravnavajo in sprejemajo zakoni. Tudi če se preseliš v drugo državo članico EU, lahko še vedno glasuješ na občinskih in evropskih volitvah ter na njih celo kandidiraš.

Državljanji so sestavni del demokratičnega procesa tudi med volitvami, in sicer na primer tako, da izrazijo mnenje o predlagani zakonodaji ali sodelujejo pri evropskih državljanskih pobudah. Lahko si izbran za sodelovanje na forumih državljanov. Lahko se obrneš na evropske institucije za informacije ali deliš svoja mnenja.

**OBLIKUJ
SVOJO PRIHODNOST**

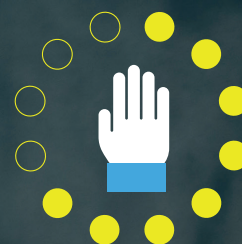

Tvoje demokratične pravice

Maria je portugalska državljanka, ki že več kot desetletje živi v Belgiji. Je članica politične stranke, strastna zagovornica varnosti v cestnem prometu in si želi, da bi naredili več, da bi središče njenega mesta postalo bolj dostopno pešcem. Ker se občinske volitve hitro približujejo, se Maria odloči, da želi storiti več, kot le glasovati – želi kandidirati na volitvah. Njena stranka jo izbere za kandidatko, navduši številne volivce in postane ponosna članica lokalnega mestnega sveta.

Pojdi na volišče

66%

Približno 66% državljanov ve, da ima državljan EU, ki živi v njihovi državi, pravico glasovati ali kandidirati na volitvah v Evropski parlament.

55%

Nekaj več kot polovica jih ve, da ima tak državljan pravico glasovati in kandidirati na občinskih volitvah.

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Vsi državljani EU imajo pravico glasovati in kandidirati na volitvah v Evropski parlament v svoji izvorni državi. Še več, če živijo v drugi državi članici EU, se lahko tam odločijo glasovati in kandidirati na volitvah v Evropski parlament pod enakimi pogoji kot državljani te države. Državljan EU, ki živijo v drugi državi članici EU, lahko prav tako glasujejo in kandidirajo na občinskih volitvah v tej državi, spet pod enakimi pogoji kot državljani te države.

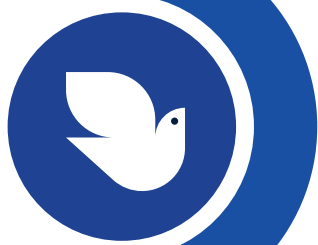
IZVEDI VEČ O SODELOVANJU IN
GLASOVANJU V EU

DRŽAVLJANSTVO EU: RAZVIJAJOČ SE PROCES

Korenine državljanstva EU segajo vse do obdobja takoj po vojni, ko je iz pepela vzniknila nova vizija združene Evrope. Od samega začetka evropskega projekta so bile pravice in priložnosti državljanov v ospredju in samem središču. Danes je državljanstvo EU priznано kot temeljni status državljanov držav članic EU in vsak državljan ima pravico sodelovati v demokratičnem življenju EU.

1945

V Evropi je razglašen mir.

1957

Podpisana je Rimska pogodba. Šest ustanovnih članic podeli pravico do prostega gibanja vsem delavcem, samozaposlenim državljanom in njihovim družinam. V nadaljnjih letih se ta **Evropska gospodarska skupnost** širi in sprejema nove države.

2009

Listina EU o temeljnih pravicah, ki dodatno krepi pravice iz državljanstva EU.

1951

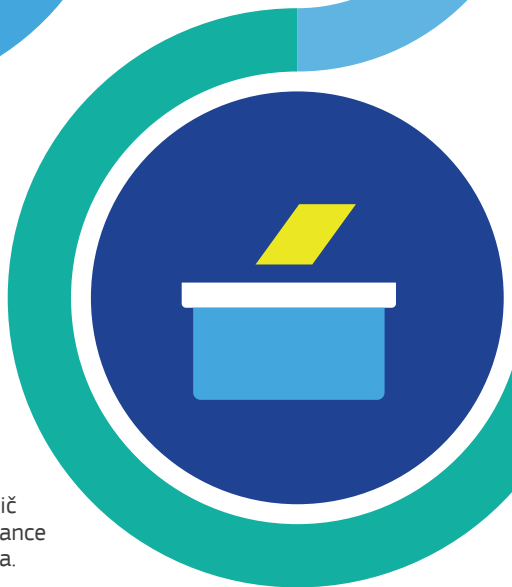
Prvi mejnik: prosto gibanje delavcev za premog in jeklo je uvedeno v šestih evropskih državah – Belgiji, Franciji, Italiji, Luksemburgu, Nemčiji in Nizozemski. **Rojena je Evropska skupnost za premog in jeklo.**

1979

Evropski državljanji prvič neposredno volijo poslance Evropskega parlamenta.

1993

Z **Maastrichtsko pogodbo** je uvedeno državljanstvo EU. Državljanji imajo zdaj poleg prvotne pravice do prostega gibanja za opravljanje gospodarske dejavnosti seznam posebnih pravic iz državljanstva EU.

2020

Na **konferenci o prihodnosti Evrope**, ki je največja participativna vaja v zgodovini EU, državljani med drugim prosijo za več informacij o državljanstvu EU.

2012

Dodana je nova državljanska pravica. Z uvedbo **evropske državljanske pobude** dobijo državljani EU močnejši glas pri oblikovanju politike.

2023

30. obletnica državljanstva EU.

Poznaš svoje pravice?

50%

državljanov EU meni, da niso dobro obveščeni o svojih pravicah iz državljanstva EU.

64%

državljanov EU meni, da niso dobro obveščeni o tem, kaj narediti, ko te pravice niso spoštovane.

Vir: Eurobarometer 528, 2023

Izvedi več o zgodovini državljanstva EU tukaj.

Povej svoje mnenje

Pri demokratični udeležbi ne gre le za glasovanje in volitve. Kot državljan EU imaš veliko priložnosti, da se vključiš, izraziš svoje mnenje in pomagaš oblikovati prihodnost Evrope.

Najprej lahko **deliš svoja stališča** o pobudah Komisije in prispevaš k procesu odločanja. Komisija je zavezana, da prisluhne stališčem državljanov in deležnikov o zakonodaji in politikah EU, in to tako med pripravo kot med izvajanjem.

Evropska državljanska pobuda je še en način, s katerim lahko državljani pomagajo pri oblikovanju politike. Če želiš, da EU ukrepa glede določenega vprašanja, lahko zbereš skupino sedmih državljanov EU in pozoveš Evropsko komisijo, da predlaga novo zakonodajo EU o tem vprašanju. Če želiš izvedeti več, preberi razdelek o evropski državljanski pobudi v tej brošuri.

Dostopaš lahko tudi do interaktivne platforme Citizens' Engagement Platform, kjer lahko z drugimi Evropejci razpravljaš o svojih zamislih in rešitvah za prihodnje politike.

Obstajajo tudi **evropski državljanski forumi**, ki združujejo naključno izbrane državljane iz vseh 27 držav članic EU, da razpravljajo o ključnih predlogih in dajejo priporočila. Teme so doslej vključevale virtualne svetove, zavrženo hrano in učno mobilnost. Po zbiranju zamisli in posvetovanju o njih se priporočila posredujejo Evropski komisiji, da jih upošteva pri pripravi političnih pobud.

Portal **Povej svoje mnenje** je portal, ki deluje kot točka „vse na enem mestu“ za spletno sodelovanje državljanov. Združuje vstopna mesta do javnih posvetovanj, spletno mesto evropske državljanske pobude in interaktivno platformo za sodelovanje državljanov. Če želiš sodelovati, se boš moral registrirati, vendar je postopek zelo preprost.

Izvedi več o tem na https://have-your-say.ec.europa.eu/index_sl

... in seveda obstaja še veliko priložnosti za sodelovanje na nacionalni in lokalni ravni – vključno s kandidaturo za funkcijo na občinskem uradu.

ALI SI VEDEL?

Evropski državljanski forumi postajajo stalnica demokratičnega življenja v EU. Organiziranih je bilo že več forumov, ki so državljanom omogočile, da so oblikovalcem politik posredovali priporočila o vrsti vprašanj.

Kako lahko zmanjšamo količino živilskih odpadkov?

En forum državljanov, ki se je osredotočil na boj proti živilskim odpadkom, je predstavil 23 priporočil za ukrepanje. Ta vključujejo ukrepe za preprečevanje uničenja varnih presežkov hrane, potrebo po pravno zavezujočih ciljih za države članice EU in boljše izobraževanje.

Priporočila so bila od takrat posredovana in obravnavana na platformi EU za izgubo hrane in živilske odpadke ter bodo pomagala pri oblikovanju politike EU v prihodnje.

ZAŠČITA VSAK DAN

Življenje v EU prinaša veliko ugodnosti, ki so jih lahko deležni tako državljani kot prebivalci. Te ugodnosti, ki so posledica prava EU, vključujejo na primer pravice delavcev ali dostop do zdravstvenega varstva v drugi državi članici EU. Te vrste zaščite in politike so vzpostavljene, da zagotovijo, da lahko državljani in prebivalci uživajo visok življenjski standard, imajo dostop do osnovnih storitev ter se z njimi ravna dostojanstveno in spoštljivo.

Kot zaposleni v EU si na primer zaščiten pred diskriminacijo na delovnem mestu in imaš pravico do varnega delovnega mesta, razumnega delovnega časa in odmorov.

Če potuješ v drugo državo članico EU, ti za uporabo mobilnega telefona ni treba plačati dodatnih stroškov. Tvoji klici, besedilna sporočila in uporaba podatkov se zaračunajo po domačih tarifah, tj. po enaki ceni kot klici, besedilna sporočila in podatki v tvoji domači državi. In če ima tvoj let zamudo ali je odpovedan, je EU olajšala in poenostavila postopek za zahtevanje odškodnine.

To je le nekaj pravic in ugodnosti, ki jih državljanom zagotavlja pravo EU – a obstaja jih še veliko več.

EU postavlja interese državljanov tudi v ospredje in središče svojih politik. Med ključnimi prednostnimi nalogami za prihodnost je evropski zeleni dogovor, ki si prizadeva narediti Evropo prvo podnebno nevtralno celino. EU je prav tako sprejela ukrepe za zmanjšanje bremena stroškov energije za državljane in industrijo.

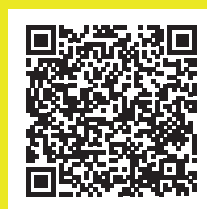
Kot primer se v tej brošuri poglobimo v dve posebni ugodnosti: kot potrošnik si zaščiten pred nepoštenim trženjem in nevarnimi izdelki. Na spletu imaš pravico do nadzora nad svojimi osebnimi podatki.

Izvedi več o svojih pravicah in ugodnostih

KAJ EVROPA POČNE ZAME

KAKŠEN POMEN IMA EU V TVOJEM VSAKDANJEM ŽIVLJENJU?

Tvoje potrošniške pravice

Daniel je po spletnem nakupu mešalnika hrane razočaran ugotovil, da stroj ni vključeval več funkcij, ki so bile oglaševane, in ni bil tako zmogljiv, kot je bilo oglaševano. Kljub začetnemu ugovarjanju spletne trgovine je Daniel uveljavil svoje pravice kot potrošnik EU in omogočeno mu je bilo, da je lahko izbral med vračilom celotnega zneska ali zamenjavo izdelka.

Kot potrošnik EU imaš pravice, ki te ščitijo pri nakupovanju, ne glede na to, kje v EU je prodajalec. Upravičen si do jasnih informacij o izdelkih in storitvah ter imaš pravico preklicati in vrniti večino spletnih nakupov v 14 dneh. Če tisto, kar kupiš, ni takšno, kot je opisano ali ne ustreza standardom kakovosti, imaš pravico do popravila, zamenjave ali vračila denarja. V skladu s potrošniško zakonodajo EU si zaščiten le, če kupuješ neposredno od trgovca; spletne tržnice te morajo torej na to opozoriti že pri izbiri ponudbe zasebnika.

IZVEDI VEČ O TEM, KAKO UPORABLJATI SVOJE POTROŠNIŠKE PRAVICE

Za pomoč pri uveljavljanju pravic, ki jih imaš kot potrošnik, se lahko obrneš tudi na ECC Net

Tvoja pravica do varstva podatkov

Jana je bila zaskrbljena zaradi količine osebnih podatkov, ki jih hrani platforma družbenih medijev, ki jih uporablja. Odločila se je, da bo ukrepala in uveljavljala svoje pravice, in sicer najprej z zahtevo po dostopu do vseh svojih osebnih podatkov. Pregled teh podatkov je razkril številne netočnosti in zastarele informacije o njej. Jana je podjetje pozvala, naj popravi napačne podatke in trajno izbriše več starih objav.

V EU imaš pravice v zvezi s svojimi osebnimi podatki. Do svojih podatkov lahko dostopaš, popraviš napake v svojih podatkih, jih izbrišeš, omejiš njihovo uporabo, premakneš v drugo storitev, nasprotuješ njihovi uporabi in se izogneš avtomatiziranim postopkom odločanja. Te pravice, ki so del Splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR), ti dajejo nadzor nad tvojimi podatki in zahtevajo, da podjetja spoštujejo tvoje izbire. Obstajajo določene okoliščine, v katerih pravica do izbrisa morda ne velja. To so lahko na primer arhivski nameni ali raziskovalni in statistični nameni, kjer se lahko šteje, da so podatki v javnem interesu.

PREBERI, KAKO LAHKO ZAŠČITIŠ SVOJE PODATKE, UPORABIŠ SVOJE PRAVICE

KAJ PA, ČE MOJE PRAVICE NISO BILE SPOŠTOVANE?

Če meniš, da tvoje pravice, ki jih imaš kot državljan EU, niso bile spoštovane, bodisi v tvoji izvorni državi bodisi v drugi državi članici EU, lahko ukrepaš.

Zadevo moraš najprej poskusiti rešiti na nacionalni ravni države, v kateri je prišlo do težave, bodisi na sodišču bodisi z drugimi načini reševanja sporov. Izvedi več o nacionalnih pravosodnih sistemih ali o obravnavi na sodišču: <https://e-justice.europa.eu/>

Če si žrtev diskriminacije in iščeš pomoč, se lahko obrneš tudi na nacionalno organizacijo za enakost v tvoji državi. Protidiskriminacijska zakonodaja EU določa, da ima vsaka država članica (vsaj) en tak organ za enakost, ki ima med drugim pristojnost za zagotavljanje neodvisne pomoči žrtvam diskriminacije.

Če ti koraki ne rešijo težave, je naslednji korak, da se to prenese na raven EU.

Tukaj lahko:

- ▶ Vloži pritožbo pri Evropski komisiji, če meniš, da so bile tvoje pravice, ki jih imaš kot državljan EU, kršene z ukrepom ali prakso tvoje države, ki je v nasprotju s pravom EU. Obrazec Komisije za pritožbe je enostaven za razumevanje in izpolnjevanje. Obrazec je na voljo tukaj: https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_sl
- ▶ Vloži pritožbo pri evropskem varuhu človekovih pravic glede nepravilnosti s strani institucij, organov in agencij EU – za več informacij glej stran 12 brošure.
- ▶ Vloži peticijo pri Evropskem parlamentu.
- ▶ Prijavi goljufijo, povezano z EU, Evropskemu uradu za boj proti goljufijam (OLAF).

Storitve reševanja težav na doseg roke

Pokliči ali stopi v stik z eno izmed naslednjih organizacij:

Portal Your Europe te usmerja do najpomembnejših EU in nacionalnih spletnih mest: https://europa.eu/youreurope/index_sl.htm

Kontaktni center Europe Direct je na voljo, da odgovori na vsa tvoja vprašanja o EU, po telefonu ali e-pošti, v vseh 24 uradnih jezikih. Brezplačno jih kontaktiraj na telefonsko številko 00 800 6 7 8 9 10 11 ali preko spleta: https://european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_sl

Če so tvoje pravice kršene v drugi državi članici EU, predloži svojo težavo mreži SOLVIT tukaj: https://ec.europa.eu/solvit/index_sl.htm

Kako EU podpira tvoje pravice

To je le del ključne zakonodaje, ki podpira pravice državljanov EU.

Za prosto gibanje, življenje in delo v EU

- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 21 (1))
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 45)
- ▶▶ Direktiva 2004/38/ES o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic

Konzularna zaščita

- ▶▶ Pogodba o Evropski uniji (PEU) (člen 35)
- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 20 (2)(c), 23)
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 46)
- ▶▶ Direktiva (EU) 2015/637 o ukrepih za usklajevanje in sodelovanje, potrebnih za lažje zagotavljanje konzularne zaščite državljanom Unije brez predstavnosti v tretjih državah
- ▶▶ Direktiva (EU) 2019/997 o vzpostavitvi potne listine EU za vrnitev

Vloži peticijo pri institucijah in se obrni na evropskega varuha človekovih pravic

- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 20(2)(d), 227)
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 43 in 44)
- ▶▶ Uredba (EU, Euratom) 2021/1163 o pravilih in splošnih pogojih, ki urejajo opravljanje nalog varuha človekovih pravic

Nediskriminacija

- ▶▶ Pogodba o Evropski uniji (PEU) (člen 2)
- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 18)
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 21)

Evropska državljanska pobuda

- ▶▶ Pogodba o Evropski uniji (PEU) (člen 11(4))
- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 24(1))
- ▶▶ Uredba (EU) 2019/788 o evropski državljanski pobudi

Tvoja pravica do odgovora

- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člena 15(1), 24)
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 41(4), 42)
- ▶▶ Uredba (ES) št. 1049/2001 o dostopu javnosti do dokumentov Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije

Aktivna in pasivna volilna pravica

- ▶▶ Pogodba o Evropski uniji (PEU) (člen 10(3))
- ▶▶ Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) (člen 20(2)(b), 22)
- ▶▶ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 39 in 40)
- ▶▶ Direktiva 93/109/ES, znana tudi kot „Direktiva o volilnih pravicah“
- ▶▶ Direktiva 94/80/EC o volilni pravici in pravici do kandidiranja na lokalnih volitvah

Zasluge za fotografije:

Evropska komisija
Istockphoto
Shutterstock

OBVESTILO O AVTORSKIH PRAVICAH

Ta dokument ni uradno stališče Evropske komisije.

PDF ISBN 978-92-68-10228-2 doi: 10.2838/732250 DS-05-23-487-SL-C

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2024

© Evropska unija, 2024

Politika Komisije glede ponovne uporabe se izvaja na podlagi Sklepa Komisije 2011/833/EU z dne 12. decembra 2011 o ponovni uporabi dokumentov (UL L 330, 14.12.2011, str. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Če ni drugače navedeno, je ponovna uporaba tega dokumenta dovoljena na podlagi licence Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To pomeni, da je ponovna uporaba dovoljena, če je ustrezno naveden vir in so označene morebitne spremembe.

Za uporabo ali reprodukcijo elementov, ki niso v lasti Evropske unije, je morda treba za dovoljenje zaprositi neposredno imetnike pravic.

Ali si vedel, da ti državljanstvo EU daje pravice in ugodnosti, ki dopolnjujejo pravice, ki jih uživaš kot državljan države članice EU? In ne samo to, državljanstvo EU ti daje glas, da oblikuješ prihodnost Evrope. Tukaj boš našel vse, kar moraš vedeti o pravicah, ki jih imaš, načinih, kako jih lahko uporabljaš, in o tem, kako ti lahko koristijo.

Več o državljanstvu EU na spletu:

